

פועה בר

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

שחר בוקמן

עורך אקולוגיה וסביבה

ציטוט מומלץ

בר פ ובוקמן ש. 2012. דבר העורך.
אקולוגיה וסביבה 3(1): 4.

פריחה בנחל הבשור | צילום: אריאל כהן

5 בפברואר, 2012

גיליון אביב 2012 / כרך 3(1) / הנגב

דבר העורך

"בנגב ייבחנו כושר המדע והמחקר היהודי, ועל אנשי המדע והמחקר שלנו שומה להתרכז בשדות מחקר חדשים שלעמי הצפון לא היה בהם צורך... ניצול אנרגיה שמשית המרובה בארצנו... מניעת בזבז מי הגשמים המועטים, חקירת הצמחייה המצויה בנגב על אף הצחיחות, בכדי לעמוד על הסגולות המיוחדות של הקרקע והגידולים האפשריים..."

(דוד בן-גוריון, משמעות הנגב, 1955)

לקוראי אקולוגיה וסביבה שלום רב,

מהו הנגב עבורכם? מדבר שומם? מקום רחוק מהעין אך קרוב ללב? בית או הדרך לאילת? זיכרון מתוק ממסע מפרך או מרחבים עצומים של שטחי אש? עיירות פיתוח או צימר קסום? שיטפון רב-הוד או פחונים ומאהלי בדואים? לכל אחד מאתנו זימן הנגב שלל חוויות ותחושות, שהשפיעו על עיצוב התפיסות ועל היחס שלנו כלפי האזור שתופס כ-60% משטחה של מדינת ישראל. כמגוון התפיסות, כך גם מגוון הסוגיות שיש להן השלכות סביבתיות הנוגעות לנגב, ומגוון העמדות – הערכיות, הכלכליות או הפוליטיות – כלפיהן.

העיסוק בפיתוח הנגב הוא רב-שנים, אך בשנים האחרונות עולה נושא זה לכותרות בהקשרים של פיתוח וחיזוק מטרופולין באר שבע, הקמת חוות בודדים, תכניות להסדרת היישובים הבדואיים הלא-מוכרים, העתקת בסיסים צבאיים ממרכז הארץ אל הנגב, פיתוח תיירות, תעלת הימים ועוד. בד בבד עם מגוון התכניות לפיתוח הנגב, יש לזכור שהנגב הוא אזור ייחודי, ולמרות האשליה של מרחבים עצומים "לא מנוצלים", יש לשקול את תכניות הפיתוח בזהירות ובכובד ראש, כך שיהיו בנוות-קיימא וישלבו כלכלה יציבה, שימוש נכון במשאבי טבע, הגנה על מערכות אקולוגיות, כבוד למגוון התרבותי והחברתי, ושוויון הזדמנויות לכול.

קיום חיים באזור מדברי, כמו גם פעילות אנושית נרחבת בו, מזמנים הזדמנויות ואתגרים ייחודיים. הכוונה להזדמנויות להוביל באמצעות מחקר ופיתוח, כדברי דוד בן-גוריון לפני כמעט 60 שנה, את שאר "מדינות המדבר" אל עתיד שהאדם חי בו בצורה הרמונית עם המדבר – אינו מאוים על-ידו, אך גם אינו מאיים לחסלו. בגיליון זה מספר דוגמאות למחקרים מובילים המציגים הזדמנויות מסוג זה, כגון ייצור ביומסה מאשלים המושקים במים מליחים ומיתון עומס החום בערים מדבריות בעזרת עצים.

תהליכי טבע ומערכות אקולוגיות במדבר הם לרוב רגישים יותר לשינויים, ולכן יש בהם אתגר לפיתוח מושכל. הפעילות הקיימת בנגב, והרחבתה הצפויה, מחייבות זהירות ודאגה מיוחדת לשלמות המערכות האקולוגיות, וזאת מפני ששחזור ושיקום אקולוגיים באקלים מדברי הם פעולות מורכבות עוד יותר מאשר באזורים אחרים. גיליון זה עוסק בכמה מקרים מסוג זה, כגון זיהום נחלים (דליפת דלק סילוני בנחל צין, זיהום נחלים כתוצאה משפכי רמת חובב), שיקום מחצבות במכתש רמון, השפעת רעיית צאן על הקרקע והרחבת שטחי חקלאות על חשבון אזורי החולות.

הגיליון המיוחד והמורחב שלפניכם הוא הראשון מבין גיליונות אקולוגיה וסביבה שמתמקד בנושא מסוים. גם בעתיד נייחד מדי פעם גיליון שיכלול חקירה מגוונת ונרחבת של תחום שיש לו משמעות עמוקה לסביבה ולחברה בישראל.

אנו מקווים שגיליון זה יתרום לעוסקים בעיצוב דמותו של הנגב – מקבלי החלטות, תושבים, חוקרים – להכיר בהזדמנויות ובאתגרים הטמונים בנגב, ולהביא למימוש בר-קיימא שלהם.

קריאה נעימה,

פרופ' פועה בר ושחר בוקמן